

KWP
Rotterdams Talent

Nulmeting LOB bij LMC

Datum

15 oktober 2013

Auteurs

R. Wolff (Risbo – Erasmus Universiteit Rotterdam)

N. van den Berg (Strix Aluco – onderzoek & innovatie)

D. Hijzen (Hogeschool Rotterdam – Kenniscentrum
Talentontwikkeling)

Opdrachtgever

Stichting LMC Voortgezet Onderwijs

Samenvatting

Stichting LMC Voortgezet Onderwijs (LMC) had in verband met haar LOB activiteiten (in het bijzonder in het kader van het Digitaal Talentportfolio) behoefte aan een nulmeting onder haar eerstejaars vmbo-leerlingen van schooljaar 2012-2013 en schooljaar 2013-2014 over hun keuze voor a) een vmbo-school b) een vmbo-sector en c) een (toekomstig) beroep. Risbo is benaderd om deze nulmeting uit te voeren. Omdat deze opdracht aansluit op te verwachten monitoring van LOB-activiteiten binnen het bredere kader van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid zijn ook de Hogeschool Rotterdam en het onderzoeksbureau Strix Aluco - onderzoek & innovatie bij het onderzoek betrokken. Dit zijn vaste Risbo-partners binnen de Kenniswerkplaats Rotterdams Talent.

Het meetinstrument voor de nulmeting is onder meer gebaseerd op vragenlijsten die zijn gebruikt in LOB-onderzoeken in het (v)mbo (Kers & Kers, 2010; Meijers, Kuijpers & Bakker, 2006) en is door Risbo en LMC samen bepaald en getest. Risbo heeft aan het eind van schooljaar 2012-2013 de definitieve vragenlijst afgenomen bij de toen nog eerstejaars vmbo-leerlingen; na de zomer volgde een tweede afname bij de nieuwe eerstejaars vmbo-ers van schooljaar 2013-2014. Bij de analyses zijn de gegevens van beide leerjaren samengevoegd; in totaal gaat het om gegevens van 508 leerlingen.

De resultaten uit de nulmeting laten ten eerste zien dat de ondervraagde leerlingen zélf bij de overstap van primair onderwijs naar het vmbo naar eigen zeggen een grote stem hebben in de keuze van een school. Hun eigen voorkeur (39%), de naam van de school (19%) en de door de leerling zelf ervaren sfeer op de school (19%) vormen bij elkaar voor bijna 80% van de leerlingen de top 3 van keuzemotieven. Het belang van de eigen voorkeur wordt nog eens bevestigd door het grote aantal leerlingen dat aangeeft dat ze (vooral) zelf belangrijk waren bij de keuze van een school, direct gevolgd door ouders. Oriënterende bezoeken aan vo-scholen en gesprekken met bekenden zijn de belangrijkste informatiebronnen.

Na de keuze voor een vmbo-school is het volgende keuzemoment de sectorkeuze binnen het vmbo. Het merendeel van de onderzochte eerstejaars geeft aan te weten dat ze zelf een sector mogen kiezen voor de bovenbouw en het merendeel weet ook dat dit bij de overgang van het tweede naar het derde jaar gebeurt. Met name de sectoren die de eigen school in huis heeft zijn bekend: Zorg en Welzijn, Techniek en/of Economie. Minder bekend is de sector Groen. Deze hebben de onderzochte LMC-locaties ook niet zelf in huis, wat echter niet per se wil zeggen dat er in de LOB-activiteiten op deze locaties geen aandacht aan de sector Groen wordt besteed.¹ De sector waar de meeste leerlingen heen willen is 'Zorg en Welzijn'. Op de tweede plaats staat 'Techniek', gevolgd door 'Economie'. Bijna 18% van de leerlingen zegt nog niet te weten in welke sector zij willen instromen.

De onderzoeksresultaten laten verder zien dat Zorg en Welzijn en Techniek/ICT/Bouw relatief het vaakst genoemd worden genoemd als beroepssector waarin leerlingen het liefste willen werken. Direct daarop volgen 'weet niet' en Sport en Bewegen, gevolgd door diverse andere beroepsrichtingen. Bij een baan zijn 'veel geld verdienen' en 'plezier in het werken' volgens leerlingen het belangrijkste; baanzekerheid en status noemen ze veel minder. Een kwart van de leerlingen kan nog niet aangeven wat ze denken te doen als ze 20 jaar oud zijn. Een flink deel van de anderen heeft zeer ambitieuze verwachtingen; zo verwacht eenderde op hun

¹ De in het onderzoek betrokken LMC-locaties zijn De Waal (Economie), Veenoord (Economie, Zorg en Welzijn) en Zuiderpark (Economie, Zorg en Welzijn, Techniek). Zij hebben geen afdeling Groen en ook de scholen in de nabije omgeving niet.

twintigste in het hoger onderwijs te zitten (waarvan de meerderheid op de universiteit). Het merendeel van de leerlingen vindt het (heel) belangrijk nu al na te denken over wat ze later voor werk willen doen; ze praten hier ook over, vooral thuis en in de vriendenkring. Voor een oriëntatie op beroepen vinden leerlingen vooral eigen ervaringen (bijvoorbeeld door een stage) en gesprekken belangrijk, belangrijker dan door erover te horen of te lezen op internet of in folders.

Het uitgevoerde onderzoek is voor LMC bedoeld als input voor de inzet van het Digitaal Talentportfolio en de loopbaangesprekken met leerlingen. Gezien de onderzoeksresultaten biedt het rapport verschillende aanknopingspunten voor de verdere vormgeving van LOB activiteiten door de betrokken LMC-scholen en wellicht ook andere vo-scholen en scholen voor primair onderwijs. Opvallend is bijvoorbeeld de grote invloed op keuzeprocessen van het thuisnetwerk (met name ouders) en de relatief geringe invloed van school. Ook is opvallend dat bij oriëntatie op beroepen het opdoen van ervaringen en erover praten, leerlingen meer aanspreekt dan andere informatiekanalen. Voor de ontwikkeling van LOB beleid zijn onder meer te overwegen:

- versterking van de betrokkenheid van de directe omgeving van leerlingen,
- het realiseren van meer of betere contacten met beroepsbeoefenaars en mbo-studenten en
- gesprekken op school naar aanleiding van opgedane ervaringen bij bedrijven en vervolgonderwijs.

Deze suggesties worden mede ondersteund door inzichten uit eerder onderzoek. Het huidige onderzoek zou ook uitgebreid kunnen worden met vervolgmetingen, bijvoorbeeld met als specifiek doel het monitoren van effecten van de Digitaal Talentportfolio op (school)loopbaankeuzes van leerlingen, en/of als meer algemene doelen inzicht in de relatie tussen LOB in het primair onderwijs en de loopbanen van leerlingen in het voortgezet onderwijs, de ontwikkeling van leerlingen binnen het voortgezet onderwijs wat betreft hun loopbaankeuzes en –competenties, en de bijdrage van LOB activiteiten daaraan.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
1 Inleiding.....	5
1.1 Aanleiding en doelstelling	5
1.2 Eerder onderzoek in dezelfde context	5
2 Resultaten van de nulmeting	7
2.1 Toelichting op de onderzoeksmethode	7
2.2 De keuze voor een (vmbo-)school	8
2.3 De keuze voor een vmbo-sector	10
2.4 Oriëntatie op een toekomstige baan	11
2.5 Bevindingen.....	14
3 Slotbeschouwing.....	17
3.1 Aanknopingspunten uit de nulmeting voor LOB.....	17
3.2 Aanknopingspunten in ander onderzoek naar LOB	18
3.3 Kansen voor vervolgonderzoek.....	19
Literatuur	20
Bijlage Vragenlijst LMC LOB-nulmeting.....	21

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling

Stichting LMC Voortgezet Onderwijs (verder LMC) ontplooit momenteel allerlei activiteiten op het terrein van Loopbaanoriëntatie en Begeleiding (LOB). Eén van die activiteiten is het Digitaal Talentportfolio. Het doel van een Digitaal Talentportfolio is het (digitaal) documenteren van de leerontwikkeling van de leerling. In het portfolio verzamelt een leerling, in samenwerking met docenten, decanen en ouders documentatie over zijn/haar competenties en interesses in een digitaal dossier. Docenten kunnen het portfolio onder andere gebruiken om een studiekeuzegesprek te voeren (www.onderwijsbeleid010.nl). LMC wilde weten op basis waarvan de vorige (schooljaar 2012-2013) en de huidige (2013-2014) lichte eerstejaars vmbo-leerlingen hun (school)loopbaankeuzes maken. Deze gegevens kan LMC gebruiken bij haar LOB-activiteiten in het kader van het Digitaal Talentportfolio. Het voornemen is om deze leerlingen ook verder te volgen tijdens hun vmbo-traject zodat op langere termijn kan worden vastgesteld wat effecten van LOB-activiteiten zijn. Spelen de activiteiten die LMC inzet een rol bij het maken van (school) loopbaankeuzes door vmbo-leerlingen en zo ja op welke manier? De in het kader van de eerste meting ontwikkelde vragenlijst zal dienen als nulmetingsinstrument voor de huidige meting en voor verdere monitoring van LOB activiteiten van LMC. Het instrument kan mogelijk ook gebruikt worden voor monitoring van LOB activiteiten door andere onderwijsinstellingen.

Risbo is gevraagd deze nulmeting onder eerstejaars vmbo-leerlingen van LMC uit te voeren en een rapportage uit te brengen gebaseerd op de verzamelde gegevens. Omdat deze opdracht aansluit op te verwachten monitoring van LOB-activiteiten binnen het bredere kader van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid zijn ook de Hogeschool Rotterdam en het onderzoeksbureau Strix Aluco - onderzoek & innovatie betrokken bij het schrijven van de rapportage. Dit zijn vaste Risbo-partners binnen de Kenniswerkplaats Rotterdams Talent.

1.2 Eerder onderzoek in dezelfde context

Eind 2012 is, via de Kenniswerkplaats Rotterdams Talent en in opdracht van de Werkgroep Loopbaanoriëntatie van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid (NPRZ), een quickscan uitgevoerd door het Kenniscentrum Talentontwikkeling van Hogeschool Rotterdam en het bureau Strix Aluco - Onderzoek & Innovatie, met als doel inzicht te krijgen in wat scholen voor basisonderwijs en vmbo-scholen in de focuswijken in Rotterdam Zuid doen aan loopbaanoriëntatie in het algemeen en in de sectoren zorg en techniek in het bijzonder (Van den Berg en Hijzen, 2013). Op basis van de verzamelde onderzoeksgegevens luidde de hoofdconclusie dat de onderzochte scholen zeker aandacht hebben voor loopbaanoriëntatie, maar dat de mate waarin en de manier waarop dit gebeurt onderling verschilt. Een tweede bevinding is dat lang niet op alle scholen specifiek aandacht is voor zorg en techniek, althans niet meer dan voor andere sectoren. Verschillende respondenten zeggen nadrukkelijk te hechten aan eigen voorkeuren en talenten van leerlingen. Een derde bevinding is dat contactpersonen van basis- en vmbo-scholen aangeven vele samenwerkingspartners (bijvoorbeeld andere po-scholen, vo-scholen, ouders, bedrijven, gemeente en JINC) te kennen. Een laatste bevinding is dat er vooral binnen het basisonderwijs nog winst lijkt te behalen waar het gaat om de aandacht voor loopbaanoriëntatie voor leerlingen.

Het voorliggende nieuwe onderzoek biedt de mogelijkheid om niet scholen maar leerlingen te bevragen en te achterhalen over welke kennis over beroepen en beroepssectoren eerstejaars vmbo-leerlingen beschikken, welke personen een rol spelen bij het maken van (school)loopbaankeuzes en op welke manieren zij zich laten informeren over hun (school)loopbaankeuze.

Hoofdstuk 2 laat de highlights van de onderzoeksresultaten zien. In hoofdstuk 3 volgt een slotbeschouwing.

2 Resultaten van de nulmeting

In dit hoofdstuk presenteren wij de resultaten van nulmeting onder eerstejaars vmbo-leerlingen van LMC. Eerst lichten wij de toegepaste onderzoeksmethode toe (paragraaf 2.1). Vervolgens gaan wij in op de uitkomsten van de nulmeting. In paragraaf 2.2 komt de keuze voor de vmbo-school aan bod. In paragraaf 2.3 gaan wij in op de keuze voor een vmbo-sector. In paragraaf 2.4 besteden wij aandacht aan de oriëntatie op een toekomstige baan. Wij sluiten dit hoofdstuk af met een korte samenvatting (paragraaf 2.5).

2.1 Toelichting op de onderzoeksmethode

Onderzoekspopulatie en respons

De onderzoekspopulatie bestond uit alle eerstejaars leerlingen van de cohorten 2012/13 en 2013/14 van de LMC-locaties De Waal, Veenoord en Zuiderpark. Leerlingen zijn via docenten verzocht aan het onderzoek deel te nemen. In onderstaand overzicht staat de respons vermeld.

Cohort	2012/13	2013/14	2012/13 en 2013/14
N totaal	298	306	604
N Respons	232	282	514
% Respons	78%	92%	85%

Uit het overzicht blijkt dat de totale respons (cohorten 2012/13 en 2013/14 gezamenlijk) 85 procent bedraagt. De vragenlijst is door 514 leerlingen ingevuld. Uit nadere bestudering is naar voren gekomen dat de antwoorden van 508 leerlingen bruikbaar zijn voor verdere analyse.

Constructie vragenlijst

De leerlingen zijn bevraagd door middel van een vragenlijst die is geconstrueerd in nauwe samenwerking met de projectleider LOB van LMC. De reden voor deze samenwerking is dat de vragenlijst antwoorden moet opleveren die zowel bruikbaar zijn voor het verder ontwikkelen van LOB-beleid van LMC als de begeleiding van individuele leerlingen in het kader van het Digitaal Talentportolio. Daarnaast is de vragenlijst dusdanig opgezet dat hiermee vervolgmetingen uitgevoerd kunnen worden zodat zicht kan worden verkregen op LOB-ontwikkelingen van leerlingen, zowel op het individuele als het groepsniveau, en op termijn een effectmeting kan plaatsvinden van het LOB-instrument Digitaal Talentportolio.

Voor het samenstellen van de vragenlijst zijn vragenlijsten geraadpleegd die zijn gebruikt in LOB-onderzoeken in het (v)mbo (Kers & Kers, 2010; Meijers, Kuijpers & Bakker, 2006) en onderzoek naar studiekeuzeprocessen voor het ho (Van Herpen & Meeuwisse, 2012). Ook zijn in de vragenlijst competenties verwerkt die gebaseerd zijn op de competenties zoals vermeld in de door LMC gebruikte Digitaal Talentportolio.

De vragen hebben betrekking op de keuze voor a) een (vmbo-)school, b) een vmbo-sector en c) een toekomstige baan. Leerlingen is gevraagd waarom zij bepaalde keuzes maken en wie/wat een rol speelt in deze keuzes, zodat naast de (verwachte) keuze ook kennis vergaard kon worden omtrent factoren die een rol spelen bij keuzeprocessen.

Om na te gaan of het taalgebruik in de vragenlijst aansluit op het taalgebruik van de leerlingen, is de vragenlijst getest door een aantal tweedejaars vmbo-leerlingen van LMC Zuiderpark en aangepast op basis van hun opmerkingen. Na deze testronde is de definitieve vragenlijst aan de onderzoekspopulatie voorgelegd. De definitieve vragenlijst is bijgevoegd in de bijlage.

Dataverzameling

Leerlingen kregen tijdens een geschikt moment van de les van docenten de gelegenheid om de vragenlijst in te vullen. De vragenlijst is online afgenomen. De afname van eerstejaars cohort 2012/13 vond plaats in juni 2013, de afname van eerstejaarscohort 2013/14 in september 2013.

Data-analyse

Gezien de beperkt beschikbare tijd voor het onderzoek is ervoor gekozen te rapporteren over een selectie van vragen uit de vragenlijst (de zogenaamde 'high lights'). In overleg met de opdrachtgever is ervoor gekozen om de analyse te richten op vragen uit de vragenlijst die het meest direct gericht zijn op de school-, vmbo- en beroepskeuze.

2.2 De keuze voor een (vmbo-)school

In deze paragraaf gaan wij in op de schoolkeuze van leerlingen en gaan in op vragen als waarom leerlingen voor een school kiezen en welke personen en informatiekanalen belangrijk zijn in dit keuzeproces.

Tabel 1 Welke van de volgende redenen was voor jou de belangrijkste om voor deze school te kiezen?

	n	% (N=467)	% (N=508)
Omdat ik het zelf wilde	184	39,4	36,2
Omdat het bekend staat als een goede school	91	19,5	17,9
Omdat ik van te voren ben gaan kijken en ik de sfeer op deze school prettig vond	89	19,1	17,5
Omdat deze school dicht bij huis ligt	27	5,8	5,3
Omdat mijn basisschool het een goede school vond	24	5,1	4,7
Omdat mijn ouders het wilden	21	4,5	4,1
Omdat ik broers, zussen of andere bekenden heb die er al op zaten	19	4,1	3,7
Omdat klasgenoten van de basisschool hier heen gingen	12	2,6	2,4
Niet ingevuld	41	-	8,1
Totaal	508	100,0	100,0

Leerlingen is een aantal redenen voorgelegd om voor hun school te kiezen. Tabel 1 toont welke reden voor leerlingen het belangrijkste was. De grootste groep bestaat uit leerlingen die voor hun school kozen omdat zij dat zelf wilden. Van de leerlingen die deze vraag hebben

beantwoord geldt dit voor ruim 39 procent. Andere belangrijke redenen zijn de reputatie van de school en de sfeer die leerlingen hebben ervaren tijdens eerdere bezoeken.

Tabel 2 Mensen die (heel) belangrijk waren bij de keuze voor een school *

	% (N=508)
Zelf	89,0
Ouder(s)	80,9
Meester/juf van de basisschool	45,5
Broer(s) of zus(sen)	35,2
Andere familie (opa's, oma's, neven, nichten, ooms, tantes)	31,1
Mensen van het VMBO (bijvoorbeeld leraren of leerlingen)	28,9
Klasgenoten van de basisschool	21,7
Vrienden/vriendinnen van buiten je basisschool	21,3
Directeur basisschool	13,2
Anderen	3,1

*Leerlingen konden per categorie aangeven hoe belangrijke deze persoon/personen zijn. Hierdoor tellen de percentages op tot boven de 100.

Wie hebben er een (heel) belangrijke rol gespeeld in de keuze voor de school? Tabel 2 geeft inzicht in deze vraag. Een zeer ruime meerderheid van de leerlingen geeft aan dat zichzelf (89 procent) en hun ouders (80 procent) (heel) belangrijk waren bij deze keuze. Voor bijna de helft van de leerlingen speelde ook de meester/juf van de basisschool een (heel) belangrijke rol. De mening van peers (klasgenoten van de basisschool, vrienden/vriendinnen van buiten de basisschool) was in relatieve zin van weinig belang bij de schoolkeuze, evenals de mening van de basisschooldirecteur.

Uit tabel 2 is op te maken dat leerlingen meerdere categorieën van personen belangrijk vinden bij de schoolkeuze (de percentages tellen op tot ver boven de 100 procent). Aan leerlingen is ook gevraagd wie zij als *belangrijkste* persoon/personen zien in hun schoolkeuzeproses. Van de leerlingen noemt bijna 47 procent zichzelf, 31,5 procent de ouders. Op de derde plaats staat de meester/juf van de basisschool (4,7 procent), gevolgd door leraren of leerlingen van het vmbo (3,0 procent). De andere categorieën worden nauwelijks als belangrijkste partij in het schoolkeuzeproses gezien.

Tabel 3. Wat was voor jou het belangrijkste bij de keuze voor een VMBO-school?

	n	% (N=474)	% (N=508)
Scholen van te voren bezocht (bijv: op open dagen)	211	44,5	41,5
Praten met mensen die ik ken (bijvoorbeeld ouders, andere familie, vrienden, mensen van de basisschool)	207	43,7	40,7
Internet, foldertjes/flyers	36	7,6	7,1
Anders:	20	4,2	3,9
Niet ingevuld	34	-	6,7
Totaal	508	100,0	100,0

In tabel 3 wordt aangegeven welke manier van informatie verzamelen en oriënteren door leerlingen als meest belangrijke werd beschouwd bij de schoolkeuze. 'Het ervaren' en persoonlijk contact worden als belangrijkste methoden gezien. Van de leerlingen die een antwoord hebben gegeven wordt door 45,5 procent 'het bezoeken van scholen' en door 43,7 procent 'het praten met bekenden' genoemd, gezamenlijk bijna 90 procent. Internet, foldertjes/flyers is voor veel minder leerlingen het meest belangrijk informatiekanal geweest (7,6 procent).

2.3 De keuze voor een vmbo-sector

In deze paragraaf gaan wij in op de keuze voor een vmbo-sector. Om een beeld te krijgen van de kennis van eerstejaarsleerlingen over het traject dat zij in het vmbo doorlopen, is gevraagd of zij weten dat zij zelf een keuze mogen maken en wanneer zij deze keuze moeten maken. Verder is gevraagd in welke vmbo-sector zij verder willen leren.

Tabel 4. Weet je dat je in de bovenbouw zelf mag kiezen in welke sector je verder wilt gaan?

	n	% (N=480)	% (N=508)
Ja	411	85,6	80,9
Nee	69	14,4	13,6
Niet ingevuld	28	-	5,5
Totaal	508	100,0	100,0

Tabel 5. Wanneer mag je volgens jou kiezen voor een sector?

	n	% (N=480)	% (N=508)
Aan het eind van het 2e jaar	221	46,0	43,5
Aan het begin van het 3e jaar	149	31,0	29,3
Aan het begin van het 2e jaar	78	16,3	15,4
Aan het eind van het 3e jaar	32	6,7	6,3
Niet ingevuld	28	-	5,5
Totaal	508	100,0	100,0

Ruim 85 procent van de leerlingen is ervan op de hoogte dat zij in de bovenbouw een sectorkeuze moet maken (tabel 4). Meer verdeeldheid is er bij de vraag wanneer het keuzemoment daar is (tabel 5). 46 procent van de leerlingen denkt dat dit gebeurt aan het eind van het 2^e jaar (wat het juiste antwoord is). 31 procent is van mening dat deze keuze aan het begin van het 3^e jaar plaatsvindt. Ruim 16 procent van de leerlingen verwacht de keuze aan het begin van het 2^e jaar te moeten maken.

Tabel 6. De bekendheid van vmbo-sectoren onder leerlingen

	Ik heb weleens over deze sector gehoord (%)	Ik heb veel over deze sector gehoord (%)	Totaal % (N=508)
Zorg en Welzijn	19,7	50,8	70,5
Techniek	23,0	47,4	70,5
Economie	26,2	43,1	69,3
Groen	25,2	5,9	31,1
Geen sector bekend	-	-	22,8

Uit tabel 6 blijken de vmbo-sectoren 'Zorg en Welzijn' en 'Techniek' en 'Economie' in vergelijkbare mate bekend onder leerlingen. Rond de 70 procent heeft wel eens of veel over deze sectoren gehoord, over Economie wat minder dan over de andere twee sectoren. De minst bekende vmbo-sector is Groen. Nog geen zes procent heeft veel, een kwart van de leerlingen weleens over deze sector gehoord. Voor 22,8 van de leerlingen is geen enkele sector bekend.

Tabel 7. Als je nu zou mogen kiezen, voor welke sector zou jij dan kiezen?

	n	% (N=480)	% (N=508)
Zorg & Welzijn	178	37,1	35,0
Techniek	99	20,6	19,5
Economie	91	19,0	17,9
Ik weet het nog niet	85	17,7	16,7
Techniek/Haven & Transport	22	4,6	4,3
Groen	5	1,0	1,0
Niet ingevuld	28	-	5,5
Totaal	508	100,0	100,0

Tabel 7 geeft een beeld van de populariteit van vmbo-sectoren onder leerlingen. De sector waar de meeste leerlingen heen willen is 'Zorg en Welzijn'. Van de leerlingen die een antwoord hebben ingevuld geeft 37,1 procent te kennen voor deze sector te kiezen. Op de tweede plaats staat 'Techniek' (20,6 procent), op de voet gevolgd door 'Economie' (19,0 procent). Bijna 18 procent van de leerlingen zegt nog niet te weten in welke sector zij willen instromen. De minst populaire sectoren zijn 'Techniek/Haven & Transport' en 'Groen'.

2.4 Oriëntatie op een toekomstige baan

In deze paragraaf besteden wij aandacht aan de oriëntatie op een toekomstige baan. Leerlingen is gevraagd in welke beroepssector zij het liefste werken en welke personen en manieren van oriëntatie belangrijk zijn bij de beroepskeuze. Ook is gevraagd wat zij denken te doen als zij 20 jaar oud zijn.

Tabel 8. De sector waarin leerlingen het liefste willen werken

	n	% (N=497)	% (N=508)
Zorg en Welzijn	85	17,1	16,7
Techniek/ICT/Bouw	73	14,7	14,4
Weet niet	58	11,7	11,4
Sport en beweging	52	10,5	10,2
Mode/Uiterlijke Verzorging	39	7,8	7,7
Handel/Economie/Financiële dienstverlening/Administratief	38	7,6	7,5
Onderwijs/Kinderopvang	34	6,8	6,7
Politie/Defensie/Beveiliging	31	6,2	6,1
Entertainment/Media/Kunst	28	5,6	5,5
Overig (Overheid, Dieren, Juridisch)	26	5,2	5,1
Transport/Luchtvaart	25	5,0	4,9
Horeca/Voedsel	6	1,2	1,2
Haven/Maritiem	2	0,4	0,4
Niet ingevuld	11	-	2,2
Totaal	508	100,0	100,0

Tabel 8 toont de verdeling van de leerlingen naar sector waarin zij het liefst willen werken.² De meest populaire sector is Zorg en Welzijn. Van de leerlingen die een antwoord hebben gegeven ziet 17,1 procent dit als meest favoriete sector. Leerlingen noemen hier beroepen als tandarts-, dokters- of apothekersassistente, verpleegkundige/verzorgster, maatschappelijk of pedagogische medewerker, medewerker in de jeugdzorg, maar ook vrije beroepen als

² Leerlingen konden een baan noemen die voor hen op nummer 1 stond. Hun antwoorden zijn vervolgens door de onderzoekers gecategoriseerd. Om tot de in tabel gehanteerde indeling te komen zijn beroepsindelingen geraadpleegd van het CBS (Standaard Beroepenclassificatie 2010) en the International Standard Classification of Occupations (ISCO).

(kinder)dokter, psycholoog en tandarts. Op de tweede plaats staat met 14,7 procent de sector Techniek/ICT/Bouw. Leerlingen in deze groep noemen uitvoerende beroepen als elektricien, automonteur, bouwvakker, timmerman, maar ook meer creatieve beroepen als architect, game-designer en auto-ontwerper. Op de derde plaats staat de categorie 'weet niet': 11,7 procent van de leerlingen kan op dit moment nog niet zeggen wat zij het liefste voor werk zou willen doen. 10,5 procent wil zijn/haar geld later verdienen in de sector Sport en Bewegen. Veel leerlingen in deze categorie zou graag profsporter willen worden, maar ook het beroep van trainer/coach wordt regelmatig genoemd. Er blijkt nauwelijks aandacht voor de havensector, een van de aandachtsectoren in het Nationale Programma Rotterdam Zuid. Van de 2 leerlingen in de categorie Haven/Maritiem geeft 1 leerling expliciet aan het liefste in de haven te willen werken.

Tabel 9. Wat vind jij het meest belangrijk aan een baan?

	n	% (N=503)	% (N=508)
Dat ik er veel geld mee kan verdienen	184	36,6	36,2
Dat ik het met plezier doe	139	27,6	27,4
Dat ik mensen kan helpen	69	13,7	13,6
Dat er genoeg werk in is (en ik niet snel zonder werk zit)	61	12,1	12,0
Dat ik er mijn talenten voor kan gebruiken	40	8,0	7,9
Dat mensen tegen mij opkijken	6	1,2	1,2
Dat mensen het belangrijk vinden wat ik doe	4	0,8	0,8
Niet ingevuld	5	-	1,0
Totaal	508	100,0	100,0

Tabel 9 laat zien wat leerlingen het belangrijkste vinden aan hun toekomstige baan. Veruit de grootste groep bestaat uit leerlingen die een baan willen waar zij veel geld mee kunnen verdienen. 36,6 procent van de leerlingen behoort tot deze groep. 27,6 vindt het het belangrijkste om met plezier te werken. Bijna 14 procent wil werk doen waarmee andere mensen geholpen kunnen worden. Voor 12 procent is het meest van belang dat zij iets doen waar genoeg werk in te vinden is. Leerlingen lijken zich nauwelijks druk te maken om de status van het werk. Slechts twee procent wil later een baan die door anderen gewaardeerd of bewonderd wordt (waarbij we even buiten beschouwing laten dat veel geld verdienen ook een statusverhogende functie kan hebben).

Tabel 10. Wat doe je als je 20 jaar oud bent?

	n	% (N=498)	% (N=508)
Dat weet ik nog niet	131	26,3	25,8
Dan werk ik	117	23,5	23,0
Dan ben ik aan het doorleren op een universiteit	110	22,1	21,7
Dan ben ik aan het doorleren op een mbo/roc	70	14,1	13,8
Dan ben ik aan het doorleren op een hogeschool	67	13,5	13,2
Dan werk ik niet en leer ik niet door	3	0,6	0,6
Niet ingevuld	10	-	2,0
Totaal	508	100,0	100,0

Tabel 10 geeft inzicht in wat leerlingen denken te doen als ze 20 jaar oud zijn. Meer dan een kwart heeft daar nog geen beeld van (26,3 procent). 23,5 procent denkt dan te werken als zij 20 jaar oud zijn. Heel opmerkelijk is de onderwijsambitie van de leerlingen. Bijna de helft (49,6 procent) verwacht op hun 20ste nog aan het leren te zijn. Een meerderheid van deze groep ziet zich dan studeren in het hoger onderwijs, op een hogeschool, maar vaker nog aan een universiteit.

Tabel 11. Hoe belangrijk vind je het om nu al na te denken over wat voor werk je later wilt doen?

	n	% (N=498)	% (N=508)
Belangrijk	229	46,0	45,1
Heel belangrijk	188	37,8	37,0
Niet belangrijk	61	12,2	12,0
Helemaal niet belangrijk	20	4,0	3,9
Niet ingevuld	10	-	2,0
Totaal	508	100,0	100,0

Uit tabel 11 blijkt dat leerlingen zeker niet onverschillig staan tegenover hun toekomst. Meer dan vier op de vijf leerlingen vindt het (heel) belangrijk om nu al na te denken over wat zij later voor werk willen doen (83,7 procent). Ruim 16 procent vindt dit (helemaal) niet belangrijk. Nadere analyse van gegevens wijst uit dat bijna de helft van de leerlingen bijna elke week of maand met iemand praat over wat zij later willen gaan doen. Een op vijf leerlingen heeft het hier nooit met iemand over.

Tabel 12. Mensen die (heel) belangrijk zijn bij de keuze voor het werk dat leerlingen later willen doen*

	% (N=508)
Zelf	76,8
Ouder(s)	66,9
Andere familie (opa's, oma's, neven, nichten, ooms, tantes)	41,7
Broer(s) of zus(sen)	40,9
Vrienden/vriendinnen van buiten school	34,3
Klasgenoten	29,1
Mentor	22,6
Leraren (die geen mentor van de leerling zijn)	15,9
Anderen	9,1

*Leerlingen konden per categorie aangeven hoe belangrijke deze persoon/personen zijn. Hierdoor tellen de percentages op tot boven de 100.

Tabel 12 laat zien welke personen in de omgeving van leerlingen belangrijk of heel belangrijk zijn bij de keuze voor een toekomstig beroep. Meer dan driekwart van de leerlingen vindt de eigen mening (heel) belangrijk bij de beroepskeuze. Opvallend is de scheiding tussen de thuis- en schoolomgeving. De thuisomgeving van ouders, andere familie, broers en zussen en vrienden/vrienden wordt veel vaker als (heel) belangrijk beschouwd bij de beroepskeuze dan de schoolomgeving. Verder valt op dat binnen de schoolomgeving klasgenoten (peers) vaker als (heel) belangrijk worden gezien dan de mentor en (andere) leraren, die de minste invloed lijken te hebben op de beroepskeuze van de eerstejaarsleerlingen.

Uit de tabel is op te maken dat leerlingen meerdere categorieën van personen belangrijk vinden bij de beroepskeuze (de percentages tellen op tot ver boven de 100 procent). Aan leerlingen is ook gevraagd wie zij als *belangrijkste* persoon/personen zien in hun beroepskeuzeprocessus. Van de leerlingen die hierop geantwoord hebben (n=393) noemt bijna 60 procent zichzelf, 33 procent de ouders. Bij elkaar is dit 93 procent. De andere categorieën worden dus nauwelijks als belangrijkste partij in het beroepskeuzeprocessus gezien.

Tabel 13 geeft een beeld wat volgens leerlingen de beste manier is om zich te oriënteren op het werk dat zij later willen doen. Ervaring lijkt hen de beste leermeester. Een meerderheid vindt praktijkervaring, bijvoorbeeld via een stage, de belangrijkste manier om erachter of een bepaald beroep hen ligt of niet. Ook het belang van een sociale netwerk van ouders, leraren en beroepsuitoefenaars komt naar voren. Een derde vindt informatie uit dit netwerk de beste manier om zich te oriënteren op passend werk. Informatiekanalen als internet, folders en

werkbezoeken wordt door slechts 13 procent leerlingen als belangrijkste oriëntatiemiddel beschouwd.

Tabel 13. Wat vind jij de belangrijkste manier om erachter te komen wat je later voor werk wilt doen?

	n	% (N=452)	% (n=508)
Door het zelf te proberen (bijvoorbeeld door een stage)	239	52,9	47,0
Door er met mensen over te praten (bijvoorbeeld ouders, leraren, mensen die werken)	154	34,1	30,3
Door er over te lezen en te horen (bijvoorbeeld door internet, folders, werkbezoek)	59	13,1	11,6
Niet ingevuld	56	-	11,0
Totaal	508	100,0	100,0

2.5 Bevindingen

De in dit hoofdstuk gepresenteerde resultaten laten ten eerste zien dat de ondervraagde leerlingen zélf bij de overstap van primair onderwijs naar het vmbo naar eigen zeggen een grote stem hebben in de keuze van een school. Hun eigen voorkeur (39%), de naam van de school (19%) en de door de leerling zelf ervaren sfeer op de school (19%) vormen bij elkaar voor bijna 80% van de leerlingen de top 3 van keuzemotieven. Het belang van de eigen voorkeur wordt nog eens bevestigd door het grote aantal leerlingen dat aangeeft dat ze (vooral) zelf belangrijk waren bij de keuze van een school, direct gevolgd door ouders. Oriënterende bezoeken aan vo-scholen en gesprekken met bekenden zijn de belangrijkste informatiebronnen.

Na de keuze voor een vmbo-school is het volgende keuzemoment de sectorkeuze binnen het vmbo. Het merendeel van de onderzochte eerstejaars geeft aan te weten dat ze zelf een sector mogen kiezen voor de bovenbouw en het merendeel weet ook dat dit bij de overgang van het tweede naar het derde jaar gebeurt. Met name de sectoren die de eigen school in huis heeft zijn bekend: Zorg en Welzijn, Techniek en/of Economie. Minder bekend is de sector Groen. Deze hebben de onderzochte LMC-locaties ook niet zelf in huis, wat echter niet per se wil zeggen dat er in de LOB-activiteiten op deze locaties geen aandacht aan de sector Groen wordt besteed.³ De sector waar de meeste leerlingen heen willen is 'Zorg en Welzijn'. Op de tweede plaats staat 'Techniek', gevolgd door 'Economie'. Bijna 18% van de leerlingen zegt nog niet te weten in welke sector zij willen instromen.

De onderzoeksresultaten laten verder zien dat Zorg en Welzijn en Techniek/ICT/Bouw relatief het vaakst genoemd worden genoemd als beroepssector waarin leerlingen het liefste willen werken. Direct daarop volgen 'weet niet' en Sport en Bewegen, gevolgd door diverse andere beroepsrichtingen. Bij een baan zijn 'veel geld verdienen' en 'plezier in het werken' volgens leerlingen het belangrijkste; baanzekerheid en status noemen ze veel minder. Een kwart van de leerlingen kan nog niet aangeven wat ze denken te doen als ze 20 jaar oud zijn. Een flink deel van de anderen heeft zeer ambitieuze verwachtingen; zo verwacht eenderde op hun twintigste in het hoger onderwijs te zitten (waarvan de meerderheid op de universiteit). Het merendeel van de leerlingen vindt het (heel) belangrijk nu al na te denken over wat ze later voor werk willen doen; ze praten hier ook over, vooral thuis en in de vriendenkring. Voor een

³ De in het onderzoek betrokken LMC-locaties zijn De Waal (Economie), Veenoord (Economie, Zorg en Welzijn) en Zuiderpark (Economie, Zorg en Welzijn, Techniek). Zij hebben geen afdeling Groen en ook de scholen in de nabije omgeving niet. Groen vmbo wordt aangeboden door agrarische opleidingscentra (aoc's). In de regio Rotterdam gaat het om Edudelta (Barendrecht), Wellant (Rotterdam-Crooswijk) en Lentiz (Maassluis, Nieuwe Waterweg-Noord en het Westland)(www.aocraad.nl) Daarnaast heeft een aantal reguliere scholengemeenschappen een groene afdeling in huis; maar daarvan is er geen in Rotterdam gevestigd (www.vbg.nl).

oriëntatie op beroepen vinden leerlingen vooral eigen ervaringen (bijvoorbeeld door een stage) en gesprekken belangrijk, belangrijker dan door erover te horen of te lezen op internet of in folders.

3 Slotbeschouwing

Stichting LMC Voortgezet Onderwijs (LMC) had in verband met haar LOB activiteiten (in het bijzonder in het kader van het Digitaal Talentportfolio) behoefte aan een nulmeting onder haar eerstejaars vmbo-leerlingen van schooljaar 2012-2013 en schooljaar 2013-2014 over hun keuze voor a) een vmbo-school b) een vmbo-sector en c) een (toekomstig) beroep. Risbo is benaderd om deze nulmeting uit te voeren. Omdat deze opdracht aansluit op te verwachten monitoring van LOB-activiteiten binnen het bredere kader van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid zijn ook de Hogeschool Rotterdam en het onderzoeksbureau Strix Aluco - onderzoek & innovatie bij het onderzoek betrokken. Dit zijn vaste Risbo-partners binnen de Kenniswerkplaats Rotterdams Talent.

Het meetinstrument voor de nulmeting is onder meer gebaseerd op vragenlijsten die zijn gebruikt in LOB-onderzoeken in het (v)mbo (Kers & Kers, 2010; Meijers, Kuijpers & Bakker, 2006) en is door Risbo en LMC samen bepaald en getest. Risbo heeft aan het eind van schooljaar 2012-2013 de definitieve vragenlijst afgenomen bij de toen nog eerstejaars vmbo-leerlingen; na de zomer volgde een tweede afname bij de nieuwe eerstejaars vmbo-ers van schooljaar 2013-2014. Bij de analyses zijn de gegevens van beide leerjaren samengevoegd; in totaal gaat het om gegevens van 508 leerlingen.

3.1 Aanknopingspunten uit de nulmeting voor LOB

Het uitgevoerde onderzoek is voor LMC bedoeld als input voor de inzet van het Digitaal Talentportfolio en de loopbaangesprekken met leerlingen. Gezien de onderzoeksresultaten (zie paragraaf 2.5) biedt het rapport verschillende aanknopingspunten voor de verdere vormgeving van LOB activiteiten door de betrokken LMC-scholen en wellicht ook andere vo-scholen en scholen voor primair onderwijs. Opvallend is bijvoorbeeld de grote invloed op keuzeprocessen van het thuisnetwerk (met name ouders) en de relatief geringe invloed van school; een waarneming die overigens overeenkomt met inzichten uit ander onderzoek. Ook is opvallend dat bij oriëntatie op beroepen het opdoen van ervaringen en erover praten, leerlingen meer aanspreekt dan andere informatiekanalen. Voor de ontwikkeling van LOB beleid zijn onder meer te overwegen:

- versterking van de betrokkenheid van de directe omgeving van leerlingen,
- het realiseren van meer of betere contacten met beroepsbeoefenaars en mbo-studenten en
- gesprekken op school naar aanleiding van opgedane ervaringen bij bedrijven en vervolgonderwijs.

Deze suggesties worden mede ondersteund door inzichten uit eerder onderzoek (paragraaf 3.1). Daarnaast kan gedacht worden aan uitbreiding van de huidige metingen met vervolgmetingen (paragraaf 3.2).

3.2 Aanknopingspunten in ander onderzoek naar LOB

Ondanks de toenemende aandacht van scholen voor LOB, ervaren veel vmbo-leerlingen weinig hulp bij het maken van loopbaankeuzes. Ook is er weinig verandering zichtbaar in de mate waarin leerlingen zich zeker voelen over hun beroepsinteresse en studiekeuze. Keuzes van 'zekere' kiezers lagen vaak al in klas 2 van het vmbo vast (Neuvel & Van Esch, 2010, p. 145-146). De bijdrage van LOB aan loopbaankeuzes is dus een relatieve bijdrage, maar wellicht hangt dit ook samen met de uitvoering: alleen *aandacht* voor LOB is niet voldoende voor de bijdrage aan een succesvolle loopbaan van leerlingen; met name de *vormgeving, doelen en kwaliteit* van LOB zijn doorslaggevende factoren, aldus Meijers, Kuijpers en Winters (2010) en Kuijpers (2012). Zij schetsen een ontwikkeling van LOB als ondersteuning van het kiezen (studiekeuze op basis van beroepskeuzetests binnen een stabiele beroepenmarkt in de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw) naar leren kiezen (met ondersteuning van de ontwikkeling van zelfvertrouwen als basis voor een breder perspectief op mogelijkheden) naar het idee van ondersteuning van een actieve en bewuste ontwikkeling van persoonlijke loopbanen. Dit zogeheten loopbaanleren is volgens hen noodzakelijk gezien de onzekerheid van keuzes in een dynamische markt. Adequate ondersteuning van het loopbaanleren door de school met LOB-beleid, doorlopende leerlijnen en dergelijke, vereist volgens Kuijpers (2012) de ontwikkeling van een 'samenhangende architectuur' van de leeromgeving, waarbij competentieontwikkeling van docenten en praktijkbegeleiders om goede loopbaangesprekken te voeren, een van de condities is.

In hoeverre LOB-projecten succesvol zijn, hebben Van der Boom, Van der Aa & De Bruin (2009, p.23-24) mede op basis van eerder onderzoek geoperationaliseerd in enerzijds procestermen (breed draagvlak in/betrokkenheid van de interne organisatie, samenwerking tussen scholen en bedrijven/instellingen/kenniscentra, focus en inbedding van het beleid en vormgeving en inrichting van LOB (zoals verschillende activiteiten, verschillende vormen van begeleiding, monitoring/evaluatie) en anderzijds termen van resultaten (bereik, vermindering van vsv, doelmatigheid, tevredenheid en verhoging van motivatie van leerlingen). Op basis van hun inventarisatie van praktijkvoorbeelden hebben de onderzoekers een checklist voor een succesvolle aanpak van LOB ontwikkeld (Van der Boom, Van der Aa & De Bruin, 2009, p.67-69). Ook de KPC Groep (z.j.) heeft een dergelijke checklist ontwikkeld, voortbouwend op uitgevoerd literatuuronderzoek, interviews en een groepsbijeenkomst met sleutelpersonen (Amsing, Van Lieverloo & Wentink, 2010). Ook in hun onderzoek en de opgestelde checklist ligt het accent op toerusting van leerlingen om vanuit een zo breed mogelijk perspectief keuzes te maken. Duidelijke regie, persoonlijke lijnen tussen instellingen, persoonlijk contact met leerlingen, individuele begeleiding voor leerlingen, betrekken van de ouders, plus over een weer kennis van elkaars systeem en onderwijs tussen vo en mbo, blijken succesfactoren om keuzeprocessen en de overgang van vmbo naar het mbo te verbeteren.

Om leerlingen *specifiek voor bepaalde sectoren* te interesseren zijn vooral positieve en realistische contacten van leerlingen met die sectoren belangrijk; denk aan contacten met vervolgopleidingen, mbo-studenten en beroepsbeoefenaars die als rolmodellen gastlessen, workshops en rondleidingen geven (Groeneveld en Van Steensel, 2008; VHTO, 2011; Van den Berg, 2013). Gezien de eerder genoemde literatuur lijkt tegelijkertijd de stelling gerechtvaardigd dat een dergelijke invulling van LOB een kwaliteitskenmerk is dat ook los van toeleiding naar specifieke sectoren van belang is.

3.3 Kansen voor vervolgonderzoek

Uit het in hoofdstuk 1 genoemde eerdere onderzoek door Van den Berg & Hijzen (2012) bij scholen voor PO en VO in Rotterdam Zuid blijkt dat vooral VO scholen aandacht hebben voor LOB, maar dat ook verschillende PO-scholen actief zijn op dit vlak. Om meer zicht te krijgen op effecten van LOB-activiteiten in PO en VO zou het interessant zijn om aan de huidige onderzoeksgegevens van LMC-leerlingen gegevens over hun PO-school te koppelen. Dan zou verkend kunnen worden of de onderzoeksresultaten uit het voorgaande hoofdstuk verschillen per PO-school van herkomst, en of deze mogelijke verschillen samenhangen met verschillen in aandacht voor LOB in het PO.

Zo ook zou het interessant kunnen zijn of vmbo-leerlingen aan het eind van leerjaar 1 verschillen van vmbo-leerlingen aan het begin van leerjaar 1 wat betreft keuze voor een vmbo-sector en oriëntatie op een toekomstige baan. De nu verzamelde gegevens laten een dergelijke verkenning toe en zou kunnen laten zien of leerlingen zich gedurende het eerste schooljaar op deze punten ontwikkelen. Vervolgmetingen in latere jaren – een mogelijkheid waarmee bij de opzet van het huidige onderzoek conform de wens van LMC expliciet rekening is gehouden – kunnen verdere ontwikkelingen laten zien. Zo kan bijvoorbeeld blijken in hoeverre leerlingen hun sectorkeuze in het vmbo doorzetten in het mbo. Landelijke schoolloopbaangegevens laten zien dat de sectorale doorstroom over het geheel genomen afneemt, al zijn er verschillen tussen sectoren. De sectorale doorstroom van groen vmbo naar groen mbo is relatief laag (momenteel 30%) en bij techniek verhoudingsgewijs hoog (minder dan 80% in 2008) (Meng, Coenen, Huijgen, Ramaekers en Van Thor, 2009, p.19-20, Van den Berg, 2013, p.8-9). Ook zal uit vervolgmetingen bij de nu onderzochte LMC leerlingen inzicht verkregen kunnen worden of er verschuivingen plaatsvinden in de manier waarop leerlingen zich oriënteren, wie er voor hen belangrijk is in dit proces en in hoeverre specifieke LOB activiteiten (bijvoorbeeld binnen het kader van het Digitaal Talentportfolio) doorwerken bij leerlingen. Eerder onderzocht Winters (2012, p.67-98) het belang van loopbaangesprekken voor de ontwikkeling van loopbaancompetenties, door 250 vmbo-leerlingen twee jaar te volgen van het laatste jaar van het vmbo tot en met het tweede jaar van het mbo. Leeftijd blijkt een positief effect op loopbaancompetenties te hebben (relatief oudere leerlingen zijn competent), maar los daarvan hebben de loopbaangesprekken een consistent positief effect, ook op aspecten die in ander onderzoek wel eens negatief scoren (loopbaanreflectie, beroepsidentiteit, loopbaankeuzes, passendheid van de keuze).

Literatuur

Amsing, M., Lieverloo, L. & Wentink, H. (2010). *Een optimale overgang naar het mbo voor leerlingen van vmbo, vso en PRO*. 's-Hertogenbosch, KPC Groep.

Berg, N. van den & Hijzen, D. (2013). *Quick scan loopbaanoriëntatie in po en vo op Rotterdam Zuid. Eerste fase van een nulmeting*. Rotterdam Hogeschool Rotterdam: Kenniswerkplaats Rotterdams Talent, Hogeschool Rotterdam, Strix Aluco - onderzoek & innovatie.

Berg, N. van den (2013). *Doorstroom tussen groen vmbo en mbo. Onderzoek naar relevante factoren en sturingsmogelijkheden*. Rotterdam: Strix Aluco – onderzoek & innovatie.

Boom, E. van der, Aa, R. van der & Bruin, G. (2009). *Goed voorbeeld doet goed volgen. Onderzoek naar goede praktijkvoorbeelden van LOB*. Rotterdam: Ecorys.

Groeneveld, M.J. & Steensel, K. van (2008). *Kenmerkend vmbo. Een vergelijkend onderzoek naar de kenmerken van vmbo-leerlingen en de Generatie Einstein*. Hilversum: Hiteq.

Herpen, S. van & M. Meeuwisse (2012). *Eerste resultaten Instroommonitor 2011: het studiekeuzeprocess en de studieverwachtingen van eerstejaarsstudenten 2011-2012*. Rotterdam: Risbo; Erasmus Universiteit Rotterdam.

Kers, D.A.R.C.F & W.D.W Kers (2010), *Samen naar een beter LOB binnen het VMBO-TL Eemland*, Apeldoorn: Kers & Kers Loopbaancoaching

KPC Groep (z.j.). *Standaarden voor een optimale overgang naar het mbo*. Op 9 oktober 2013 verkregen van <http://www.kpcgroep.nl/Beroepsonderwijs/Regionale-samenwerking/vmbo-mbo-hbo/Standaarden.aspx>.

Kuijpers, M.A.C.T. (2012). *Architectuur van leren voor de loopbaan: richting en ruimte*. Heerlen: Open Universiteit.

Meijers, F., Kuijpers, M., & Bakker, J. (2006). *Over leerloopbanen en loopbaanleren. Loopbaancompetenties in het (v)mbo*. Driebergen: Het Platform Beroepsonderwijs.

Meijers, F., Kuipers, M. & Winters, A. (2010). *Leren kiezen / kiezen leren*. 's-Hertogenbosch/Utrecht: ecbo.

Meng, C., Coenen, J., Huijgen, T., Ramaekers, G. & Thor, J. van (2009). *VMBO: Tevredenheid en aansluiting met vervolgonderwijs*. Maastricht: ROA.

VHTO (2011). *Uitkomsten Vmbo>mbo Keuzemonitor techniek 2009-2011*. Amsterdam: VHTO.

Winters, A. (2012). *Career learning in vocational education: guiding conversations for career development*. Leuven: KU Leuven.

www.onderwijsbeleid010.nl (z.j.). *Keuzemenu loopbaanoriëntatie*. Op 9 oktober 2013 verkregen van <http://www.onderwijsbeleid010.nl/keuzemenu-loopbaanori%C3%ABntatie>

Bijlage Vragenlijst LMC LOB-nulmeting

Beste leerling,

Hartelijk dank dat je meedoet aan dit onderzoek. In deze vragenlijst stellen we vragen over je schoolkeuze, over beroepen die je kent en over beroepen die je graag zou willen doen. Al je antwoorden zijn goed, als je antwoorden maar eerlijk zijn (je kunt dus geen foute antwoorden geven). Je antwoorden zullen door school gebruikt worden om je te helpen bij het maken van je toekomstige school- of beroepskeuze. Je antwoorden worden ook gebruikt voor een onderzoek door de Erasmus Universiteit Rotterdam, maar blijven anoniem voor de onderzoeker. De onderzoeker kan dus niet achter jouw naam komen.

We gaan beginnen!

1. Hoe oud ben je? .... Jaar
2. Ben je een jongen of een meisje?

0 jongen

0 meisje

3. Wat is het geboorteland van je ouders?

0 Beide ouders zijn in Nederland geboren

0 Eén van mijn ouders is in Nederland geboren

0 Geen van mijn ouders is in Nederland geboren

Vragen met betrekking tot de keuze voor een baan

4. Noem 10 beroepen die nu in je opkomen

Open veld
Open veld
Open veld
Open veld
Open veld
Open veld
Open veld
Open veld
Open veld
Open veld

5. Hoe belangrijk zijn volgens jou de volgende eigenschappen *in elke baan*?

	helemaal niet belangrijk	niet belangrijk	belangrijk	heel belangrijk
Zelfstandigheid	0	0	0	0
Creatief zijn	0	0	0	0
Volhouden, doorzettingsvermogen	0	0	0	0
Zelf besluiten nemen	0	0	0	0
In de gaten hebben wat een ander denkt, wil en voelt	0	0	0	0
Er 100% voor gaan!	0	0	0	0
Weten waar je goed in bent, waar je minder goed in bent en wat je leuk vindt	0	0	0	0
Zelfvertrouwen	0	0	0	0
Samenwerken	0	0	0	0
Verantwoordelijkheid nemen	0	0	0	0
Organiseren (kun je je spullen bijvoorbeeld altijd terugvinden?)	0	0	0	0
Op de slimste en snelste manier informatie weten te vinden over allerlei onderwerpen	0	0	0	0
Informatie op een slimme manier gebruiken	0	0	0	0

6. Wat vind jij belangrijk aan een baan?

	helemaal niet belangrijk	niet belangrijk	belangrijk	heel belangrijk
Dat er genoeg werk in is (en ik niet snel zonder werk zit)	0	0	0	0
Dat ik er veel geld mee kan verdienen	0	0	0	0
Dat ik het met plezier doe	0	0	0	0
Dat ik er mijn talenten voor kan gebruiken	0	0	0	0
Dat ik mensen kan helpen	0	0	0	0
Dat mensen het belangrijk vinden wat ik doe	0	0	0	0
Dat ik indruk maak op mensen	0	0	0	0

7. Wat vind jij het *belangrijkste* aan een baan? Je kunt één hokje invullen.

Dat er genoeg werk in is (en ik niet snel zonder werk zit)	0
Dat ik er veel geld mee kan verdienen	0
Dat ik het met plezier doe	0
Dat ik er mijn talenten voor kan gebruiken	0
Dat ik mensen kan helpen	0
Dat mensen het belangrijk vinden wat ik doe	0
Dat ik indruk maak op mensen	0

8. Noem drie banen die jij later graag zou willen doen. Geef bij elke baan aan of deze voor jou op nummer 1, 2 of 3 staat.

Deze baan staat voor mij op de 1 ^e plaats	Open veld
Deze baan staat voor mij op de 2 ^e plaats	Open veld
Deze baan staat voor mij op de 3 ^e plaats	Open veld
Ik weet nog niet wat voor werk ik later wil doen (door naar vraag 10)	0

9. Denk aan de baan die je in de vorige vraag op nummer 1 hebt gezet. Welke eigenschappen heb je volgens jou nodig om goed te zijn in deze baan?

	Helemaal niet belangrijk	niet belangrijk	belangrijk	heel belangrijk
Zelfstandigheid	0	0	0	0
Creatief zijn	0	0	0	0
Volhouden, doorzettingsvermogen	0	0	0	0
Zelf besluiten nemen	0	0	0	0
In de gaten hebben wat een ander denkt, wil en voelt	0	0	0	0
Er 100% voor gaan!	0	0	0	0
Weten waar je goed in bent, waar je minder goed in bent en wat je leuk vindt	0	0	0	0
Zelfvertrouwen	0	0	0	0
Samenwerken	0	0	0	0
Verantwoordelijkheid nemen	0	0	0	0
Organiseren (kun je je spullen bijvoorbeeld altijd terugvinden?)	0	0	0	0
Op de slimste en snelste manier informatie weten te vinden over allerlei onderwerpen	0	0	0	0
Informatie op een slimme manier gebruiken	0	0	0	0

10. De volgende uitspraken gaan over jou. Ben je het er (helemaal) mee oneens of (helemaal) mee eens?

	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Mee eens	Helemaal mee eens
Ik kan zelfstandig werken	0	0	0	0
Ik ben creatief	0	0	0	0
Ik heb doorzettingsvermogen/ik kan volhouden	0	0	0	0
Ik kan zelf besluiten nemen	0	0	0	0
Ik heb in de gaten wat een ander denkt, wil en voelt	0	0	0	0
Ik ga er 100% voor!	0	0	0	0
Ik weet waar ik goed in ben, waar ik minder goed in ben en wat ik leuk vind	0	0	0	0
Ik heb zelfvertrouwen	0	0	0	0
Ik kan samenwerken	0	0	0	0
Ik neem verantwoordelijkheid	0	0	0	0
Ik kan organiseren	0	0	0	0
Ik weet op de slimste en snelste manier informatie te vinden over allerlei onderwerpen	0	0	0	0
Ik gebruik informatie op een slimme manier	0	0	0	0

11. Wat zie jij jezelf doen als je 20 jaar oud bent? Je kunt één hokje invullen.

Dan ben ik aan het doorleren op een mbo/roc	0
Dan ben ik aan het doorleren op een hogeschool	0
Dan ben ik aan het doorleren op een universiteit	0
Dan werk ik	0
Dan werk ik niet en leer ik niet door	0
Dat weet ik nog niet	0

12. Hoe belangrijk vind je het om nu al na te denken over wat voor werk je later wilt doen?

Dat vind ik heel belangrijk	0
Dat vind ik belangrijk	0
Dat vind ik niet belangrijk	0
Dat vind ik helemaal niet belangrijk	0

13. Hoe vaak praat je ongeveer met anderen over wat voor werk je later wilt doen?

Nooit (doorgaan naar vraag 17)	0
1-4 keer per jaar	0
(Bijna) elke maand	0
(Bijna) elke week	0

14. Praat je met de volgende mensen over wat voor werk je later wilt doen? (Het hokje 'heb ik niet' moet je aankruisen als je bijvoorbeeld geen broers of zussen hebt).

	Ja	Nee	Heb ik niet
Met je ouder(s)	0	0	0
Met je broer(s) of zus(sen)	0	0	0
Met andere familie (opa's, oma's, neven, nichten, ooms, tantes)	0	0	0
Met leraren (die niet je mentor zijn)	0	0	
Met je mentor van school	0	0	0
Met klasgenoten	0	0	
Met vrienden/vriendinnen van buiten school	0	0	0
Anderen, namelijk:	Open veld		

15. Hoe belangrijk zijn de volgende mensen voor jou bij de keuze wat voor werk je later wilt doen?

	helemaal niet belangrijk	niet belangrijk	belangrijk	heel belangrijk
Ikzelf	0	0	0	0
Je ouder(s)	0	0	0	0
Broer(s) of zus(sen)	0	0	0	0
Anderen familie (opa's, oma's, neven, nichten, ooms, tantes)	0	0	0	0
Leraren (die niet je mentor zijn)	0	0	0	0
Je mentor	0	0	0	0
Klasgenoten	0	0	0	0
Vrienden/vriendinnen van buiten school	0	0	0	0
Anderen	0	0	0	0

16. Wie van de volgende personen heeft voor jou *de belangrijkste* rol bij de keuze wat voor werk je later wilt doen? Je kunt maar één hokje invullen.

Ikzelf	0
Je ouder(s)	0
Broer(s) of zus(sen)	0
Anderen familie (opa's, oma's, neven, nichten, ooms, tantes)	0
Leraren (die niet je mentor zijn)	0
Je mentor	0
Klasgenoten	0
Vrienden/vriendinnen van buiten school	0
Anderen	0

17. Gebruik jij de volgende manieren om erachter te komen wat voor werk je later wilt doen?

	Ja	Nee
Televisie	0	0
Radio	0	0
Internet	0	0
Boeken	0	0
Folders/flyers	0	0
Anders, nl:	Open veld	

18. Hoe belangrijk zijn deze manieren voor jou erachter te komen wat voor werk je later wilt doen?

	helemaal niet belangrijk	niet belangrijk	belangrijk	heel belangrijk
Televisie	0	0	0	0
Radio	0	0	0	0
Internet	0	0	0	0
Boeken	0	0	0	0
Folders/flyers	0	0	0	0
Andere manier	0	0	0	0

19. Wat vind jij de belangrijkste manier om erachter te komen wat je later voor werk wilt doen? Je kunt één hokje invullen.

Door er met mensen over te praten (bijvoorbeeld je ouders, leraren, mensen die werken)	0
Door het zelf te proberen (bijvoorbeeld door een stage)	0
Door er over te lezen en te horen (bijvoorbeeld door internet, folders, werkbezoek)	0

Vragen met betrekking tot de keuze voor een VMBO-sector

20. In de bovenbouw van het vmbo worden opleidingen ingedeeld in groepen. Deze groepen heten sectoren. Er zijn vier sectoren in het vmbo. Welke sectoren kun jij opnoemen?

Sector	Open veld
Sector	Open veld
Sector	Open veld
Sector	Open veld
Ik kan geen sector noemen (sla volgende vraag over)	0

21. De vier sectoren in het vmbo staan hieronder genoemd. Geef aan of hoeveel je van deze sectoren hebt gehoord.

	Ik heb nog nooit over deze sector gehoord	Ik heb wel eens over deze sector gehoord	Ik heb veel over deze sector gehoord
Economie	0	0	0
Groen	0	0	0
Zorg & Welzijn	0	0	0
Techniek	0	0	0

22. Weet je dat je in de bovenbouw zelf mag kiezen in welke sector je verder wilt gaan?

Ja	0
Nee	0

23. Wanneer mag je volgens jou kiezen voor een sector?

Aan het begin van het 2 ^e jaar	0
Aan het eind van het 2 ^e jaar	0
Aan het begin van het 3 ^e jaar	0
Aan het eind van het 3 ^e jaar	0

24. Als je nu zou mogen kiezen, voor welke sector zou jij dan kiezen? (Je kunt één hokje invullen)

Economie	0
Groen	0
Zorg & Welzijn	0
Techniek	0
Techniek/Haven & Transport	0
Ik weet het nog niet (doorgaan naar vraag over vmbo keuze (vraag 27))	0

25. Welke van de onderstaande vakken krijg je volgens jou in deze sector? Je kunt 7 hokjes invullen.

Nederlands	0
Engels	0
Wiskunde/rekenen	0
Natuur- scheikunde	0
Techniek	0
Lichamelijke opvoeding	0
Maatschappijleer	0
Biologie	0
Zorg en Welzijn breed	0
Economie	0
Handel & Administratie	0
Ik kan geen vak noemen	

26. Als je deze sector niet zou kunnen kiezen, voor welke sector zou je dan kiezen? Je kunt één hokje invullen.

Economie	0
Groen	0
Zorg & Welzijn	0
Techniek	0
Techniek/Haven & Transport	0

Vragen met betrekking tot de keuze voor een VMBO-school

27. Toen je moest kiezen voor een VMBO-school: met wie heb je daarover gesproken? Je kunt meerdere hokjes invullen (Het hokje 'heb ik niet' moet je aankruisen als je bijvoorbeeld geen broers of zussen hebt).

	Ja	Nee	Heb ik niet
Je ouder(s)	0	0	0
Broer(s) of zus(sen)	0	0	0
Andere familie (opa's, oma's, neven, nichten, ooms, tantes)	0	0	0
Meester/juf van de basisschool	0	0	
Directeur basisschool	0	0	
Klasgenoten van de basisschool	0	0	
Vrienden/vriendinnen van buiten je basisschool	0	0	0
Mensen van het VMBO (bijvoorbeeld leraren of leerlingen)	0	0	
Anderen, namelijk:	Open veld		

28. Hoe belangrijk waren de volgende personen voor jou bij de keuze voor een VMBO-school?

	helemaal niet belangrijk	niet belangrijk	belangrijk	heel belangrijk
Ikzelf	0	0	0	0
Je ouder(s)	0	0	0	0
Broer(s) of zus(sen)	0	0	0	0
Andere familie (opa's, oma's, neven, nichten, ooms, tantes)	0	0	0	0
Meester/juf van de basisschool	0	0	0	0
Directeur basisschool	0	0	0	0
Klasgenoten van de basisschool	0	0	0	0
Vrienden/vriendinnen van buiten je basisschool	0	0	0	0
Mensen van het VMBO (bijvoorbeeld leraren of leerlingen)	0	0	0	0
Anderen	0	0	0	0

29. Wie van de volgende personen heeft voor jou *de belangrijkste* rol gespeeld bij de keuze voor een VMBO-school? Je kunt één hokje invullen.

Ikzelf	0
Je ouder(s)	0
Broer(s) of zus(sen)	0
Andere familie (opa's, oma's, neven, nichten, ooms, tantes)	0
Meester/juf van de basisschool	0
Directeur basisschool	0
Klasgenoten van de basisschool	0
Vrienden/vriendinnen van buiten je basisschool	0
Mensen van het VMBO (zoals leraren of leerlingen)	0
Anderen, namelijk:	Open veld

30. Welke van de volgende dingen heb je gedaan bij het maken van een keuze voor een VMBO-school en hoe belangrijk waren deze voor je?

	Niet gedaan	Wel gedaan, en voor mijn keuze was het:			
		helemaal niet belangrijk	niet belangrijk	belangrijk	heel belangrijk
Scholen van te voren bezocht (bijv. op open dagen)	0	0	0	0	0
Op internet gekeken	0	0	0	0	0
Foldertjes/flyers gelezen	0	0	0	0	0
Ik heb (ook) andere dingen gedaan, namelijk:	Open veld				

31. Wat was voor jou het belangrijkste bij de keuze voor een VMBO-school? Je kunt één hokje invullen.

Praten met mensen die ik ken (bijvoorbeeld ouders, andere familie, vrienden, mensen van de basisschool)	0
Scholen van te voren bezocht (bijv. op open dagen)	0
Internet, foldertjes/flyers	0
Anders:	Open veld

32. Hoe belangrijk waren de volgende redenen voor jou om voor je huidige school te kiezen?

	helemaal niet belangrijk	niet belangrijk	belangrijk	heel belangrijk
Omdat het bekend staat als een goede school.	0	0	0	0
Omdat ik het zelf wilde.	0	0	0	0
Omdat mijn ouders het wilden.	0	0	0	0
Omdat mijn basisschool het een goede school vond.	0	0	0	0
Omdat ik broers, zussen of andere bekenden heb die er al op zaten.	0	0	0	0
Omdat klasgenoten van de basisschool hier heen gingen.	0	0	0	0
Omdat ik van te voren ben gaan kijken en ik de sfeer op deze school prettig vond.	0	0	0	0
Omdat deze school dicht bij huis ligt	0	0	0	0

33. Welke van de volgende redenen was voor jou *de belangrijkste* reden om voor je huidige school te kiezen? Je kunt één hokje invullen.

Omdat het bekend staat als een goede school.	0
Omdat ik het zelf wilde.	0
Omdat mijn ouders het wilden.	0
Omdat mijn basisschool het een goede school vond.	0
Omdat ik broers, zussen of andere bekenden heb die er al op zaten.	0
Omdat klasgenoten van de basisschool hier heen gingen.	0
Omdat ik van te voren ben gaan kijken en ik de sfeer op deze school prettig vond.	0
Omdat deze school dicht bij huis ligt	0

Er zijn geen vragen meer. Hartelijk dank voor het invullen!